

майбутнього фахівця пов'язано з цілісністю людини в контексті взаємодії її внутрішнього світу і буття, з досвідом духовного, культурного, історичного розвитку людства; становлення ціннісно-сислової сфери є визначальною психологічною особливістю юнацького віку, в якому відбувається процес особистісного, професійного, соціального, духовно-практичного самовизначення; система цінностей, яку приймає майбутній фахівець, формує його ціннісну свідомість; найвищим рівнем ціннісно-сислового світу особистості є ідеал як «образ-взірець, як втілення того, чим може стати особистість й який становиться стимулом і регулятором її розвитку».

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці програми становлення ціннісно-сислової сфери особистості майбутніх фахівців.

Список використаної літератури:

1. Бодалев, А. А., (1998), Вершина в развитии взрослого человека: характеристики и условия достижения, Наука, Москва, 168 с.
2. Василюк, Ф. Е., (1984), Психология переживания, Моск. ун-т, Москва, 200 с.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ФУНКЦІЙ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ТА ТИПОВИМ РОЗВИТКОМ

УДК 159.922

Петрук Олена Валентинівна,

*Практичний психолог,
Комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр»*

Актуальність дослідження. Проблема молоді з обмеженими можливостями полягає в ізоляції від суспільства, відсутності умов для власної активності, прояву суб'єктності, у вдосконаленні соціального середовища відповідно до своїх потреб. Незаперечним є той факт, що суспільство схильне сприймати осіб з інвалідністю крізь призму негативних стереотипів, а на додаток до всього загальна відчуженість людей у місті призводить до обмеження кола спілкування, важливого для молоді, до замкнутості на своїх проблемах, до відсторонення від життя інших (Каткова, Т.І., 2004).

Тому актуальною є проблема адаптації студентів з порушеннями функцій опорно-рухового апарату до нових умов життєдіяльності та взаємин у соціальній групі серед молоді з типовим розвитком.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Вплив фізичних вад на розвиток особистості розглядався багатьма дослідниками, так зокрема, Л. С. Виготський розробив вчення про формування вторинного дефекту в тому випадку, якщо соціальне оточення не компенсує психофізіологічного порушення розвитку, а навпаки, детермінує його. Л. І. Божович, стверджує, що тяжке хронічне соматичне захворювання суттєво змінює перш за все всю соціально – психологічну ситуацію розвитку людини, воно змінює рівень її психічних можливостей здійснення діяльності, веде до обмеження кола контактів з оточуючими людьми. Якщо говорити про зарубіжних дослідників, то в них особлива увага приділяється зв'язку особистісних порушень у дитинстві з психологічними проблемами особистості в дорослому віці (З. Фрейд, А. Адлер, Е. Еріксон, К. Хорні). Зокрема А. Адлер стверджував, що фізичний дефект тіла, формує комплекс неповноцінності, який блокує повноцінне формування особистості.

Мета наукової публікації. Метою даної публікації є аналіз емпіричного дослідження особливостей соціально-психологічної адаптації студентів з порушеннями функцій опорно-рухового апарату.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-психологічну адаптацію можна визначити як такий різновид адаптації, при якій особа усвідомлює свою приналежність до малої групи (сім'ї, дружнього і робочого колективів); приймає норми і цінності цієї групи, відповідає вимогам і рольовим очікуванням, що пред'являються до неї; і завдяки цьому задовольняє потребу в спілкуванні. Процес адаптації індивіда завжди відбувається тоді, коли людина вступає в тривалу, стійку взаємодію з новим соціальним середовищем (Бохонкова, Ю., 2005).

Для визначення психологічних особливостей соціально-психологічної адаптації студентів з порушеннями функцій опорно-рухового апарату нами було проведене емпіричне дослідження, а також порівняння отриманих результатів з особливостями соціально-психологічної адаптації молоді з типовим розвитком.

В нашому дослідженні ми застосовували наступні методики:

1) Методика діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда;

2) Діагностика рівня соціальної фрустрації І. Вассермана (модифікація В. Бойка); 3) Методика «Шкала сомооцінки» (по Д. Спілбергеру, Л. Ханіну) для дослідження рівня тривожності.

Дослідження проводилось на базі університету Україна, вибірку дослідження склали 30 студентів заочної форми навчання з порушеннями опорно рухового апарату.

Аналізуючи результати, діагностики соціально-психологічної адаптації за методикою К. Роджерса та Р. Даймонда, ми виявили, що у 6 досліджуваних за шкалою «Адаптованість» рівень адаптивності варіюється від 65% до 70%, у 18 досліджуваних від 55%-60%, і у 6 досліджуваних до 51%. Результати даної методики вказують на те, що більша половина тестованих за вище вказаною шкалою показали середній рівень адаптивності.

Результати діагностики рівня соціальної фрустрації за методикою І. Вассермана (модифікація В. Бойка), були наступними: дуже низький рівень фрустрації у вісімнадцяти досліджуваних (що склало 60% вибірки); у шести досліджуваних (20% вибірки) виявлено відсутність (або майже відсутність) фрустрації; у трьох досліджуваних (10% вибірки) було виявлено знижений рівень фрустрації; результати ще трьох досліджуваних (10% вибірки) показали невизначений рівень фрустрації.

Останньою нами була використана методика на дослідження рівня тривожності «Шкала самооцінки» (по Д. Спілбергу, Л. Ханіну). Аналізуючи дані отримані за допомогою анкетування, ми виявили високий рівень тривожності у 50% молоді з обмеженнями життєдіяльності, у 40% учасників дослідження виявлено помірний рівень тривожності, і лише у 10% тестованих ми продіагностували низький рівень тривожності.

Як було зазначено вище, наше дослідження проводилось на базі університету Україна, де ми запропонували ряд методик студентам заочної форми навчання з порушеннями опорно-рухового апарату. Для ефективності досліду і розробки рекомендацій для подальшої реабілітації молоді з обмеженнями життєдіяльності, ми здійснили порівняльний аналіз. Тому вище вказані методики ми запропонували пройти 30 студентам Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського з типовим розвитком.

Отримані за допомогою вищезазначених методик результати з двох груп досліджуваних, ми порівняли за допомогою «t-критерія Стьюдента» (табл. 1).

Результати співставлення отриманих даних за Методикою діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

**Результати даних отриманих за допомогою
t-критерію Стьюдента**

Групові статистики					
	Досліджувані	N	Среднє	Стд. відхилення	Стд. помилка середнього
Адаптація	ОРП	30	58,5000	8,58125	1,56672
	Типовий розвиток	30	67,0000	10,50451	1,91785
Самосприйняття	ОРП	30	66,0667	11,62914	2,12318
	Типовий розвиток	30	73,2333	19,64457	3,58659
Сприйняття інших	ОРП	30	65,3000	12,22251	2,23151
	Типовий розвиток	30	64,4667	23,40901	4,27388
Емоційна комфортність	ОРП	30	60,8000	17,22348	3,14456
	Типовий розвиток	30	61,5667	29,07029	5,30748
Інтегральність	ОРП	30	51,6000	11,70499	2,13703
	Типовий розвиток	30	58,9333	20,41793	3,72779
Прагнення до домінування	ОРП	30	53,2000	15,45717	2,82208
	Типовий розвиток	30	49,8000	32,16166	5,87189

Аналізуючи результати, подані у таблиці, ми з'ясували, що за шкалою «Адаптація» в відсотковому співвідношенні у досліджуваних з порушенням опорно-рухового апарату рівень адаптованості є нижчий ніж у досліджуваних з типовим розвитком 58,8% проти 67%, що свідчить про те, що молодь з обмеженнями життєдіяльності є менш адаптованою ніж молодь з типовим розвитком.

Порівняння результатів методики «Шкала самооцінки» (по Д. Спілбергеру, Л. Ханіну)», представлені у таблиці 2.

Таблиця 2

Аналіз результатів отриманих за методикою «Шкала самооцінки» з використанням t–критерію Стьюдента

Групові статистики					
	Досліджувані	N	Среднее	Стд. отклонение	Стд. ошибка среднего
РТ	ОРП	30	45,2000	4,85230	,88590
	Типовий розвиток	30	39,8000	4,00345	,73093
ЛТ	ОРП	30	43,4000	3,78381	,69083
	Типовий розвиток	30	46,4000	5,67876	1,03679
Спільний показник рівня тривожності	ОРП	30	45,2000	3,01033	,54961
	Типовий розвиток	30	42,1333	4,34490	,79327

При порівнянні середніх показників рівня тривожності за методикою: «Шкала самооцінки» (по Д. Спілбергу, Л. Ханіну)», встановили, що рівень тривожності у молоді з порушеннями опорно-рухового апарату є меншою ніж у молоді з типовим розвитком.

Висновки. Отже, після проведення порівняльного аналізу результатів студентів з порушеннями функцій опорно-рухового апарату та результатів молоді з типовим розвитком, було отримано наступні висновки: молоді з типовим розвитком має вищі показники за шкалою адаптованості, тобто є більш адаптованою, але також має вищі показники рівня тривожності, це може бути викликано тим, що молоді з типовим розвитком є більш соціалізованою ніж молоді з обмеженнями життєдіяльності, тому й рівень тривожності є вищим, але щодо рівня соціальної фрустрації, то обидві групи показали дуже низький рівень фрустрованості

Опираючись на отримані результати, можна сказати, що порівняльний аналіз є важливим інструментом для здійснення ефективної діагностики соціально-психологічної адаптації молоді з обмеженнями

життєдіяльності, та визначення шляхів та методів її соціальної реабілітації та інтеграції.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших розвідок та досліджень полягатимуть у більш детальному та всебічному дослідженні особливостей соціально-психологічної адаптації молоді із порушеннями опорно-рухового апарату для розробки корекційної програми реабілітації та соціалізації даної категорії населення.

Список використаної літератури:

1. Каткова Т.І. Соціально-професійна адаптація студентів вищих навчальних закладів економічного профілю. Запоріжжя : Прем'єр, 2004. 136 с.
2. Бохонкова Ю. Можливості корекції особистісних чинників соціально-психологічної адаптації. Соціальна психологія. 2005. № 2 (10). С. 45–54.

**ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ
АСЕРТИВНОСТІ ТА АСЕРТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ
ОСОБИСТОСТІ**

УДК 159.923.33

Пилявець Наталія Ігорівна,
*методист спеціальності «Психологія»,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність теми. Трансформаційні процеси, характерні для економічного, політичного, культурного життя сучасної України особливо актуалізують проблему розвитку у людини таких якостей, які забезпечують особистісну зрілість і всебічну самореалізацію. Асертивність є важливою рисою, формування якої допоможе особистості бути активним суб'єктом життєдіяльності, уміти розв'язувати проблеми, переконувати і гармонійно надихати інших керувати змінами. Соціальна значущість проблеми та її недостатнє вивчення зумовили актуальність обраної теми дослідження.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Поняття асертивності на початку 80-х років ХХ століття виокремив американський психолог А. Солтер. В його теорії асертивна поведінка розглядається як оптимальний та найбільш конструктивний спосіб міжособистісної взаємодії, на протипагу двом поширеним деструктивним способам— маніпуляції та агресії.